

MARGUERITE YOURCENAR

Silmapaistmatu inimene

Ilus hommik

Prantsuse keelest tõlkinud

Merike Riives

„Loomingu Raamatukogu kuldsari“
SA Kultuurileht

Tõlgitud väljaandest:

Marguerite Yourcenar
Œuvres romanesques
Un homme obscur
suivi de
Une belle matinée
Éditions Gallimard, 1991

Redigeeritud trükk väljaandest:

Marguerite Yourcenar
„Silmapaistmatu inimene. Ilus hommik“
Prantsuse keelest tõlkinud Merike Riives
Toimetanud Terje Kuusik
Loomingu Raamatukogu, 2006, nr 13–15
Tallinn, SA Kultuurileht

Korrektuuri lugenud Triinu Tamm
Kujundanud Maris Kaskmann

© Éditions Gallimard, 1985

© Tõlge eesti keelde, saatesõna ja allviited.

Merike Riives ja Loomingu Raamatukogu, 2023

© Kaanefoto. Bernhard De Grendel, 1982. Vikipeedia

Trükkunud Pakett

ISSN 2674-4678 (trükis)

ISSN 2674-4686 (epub)

ISBN 978-9916-713-37-2 (trükis)

ISBN 978-9916-713-38-9 (epub)

SILMAPAISTMATU INIMENE

Sõnum Nathanaeli surmast ühel väikesel Friisi saarel ei tekitanud Amsterdamis mingit lärmi. Tema lell Elias ja lellenaine Eva möönsid, et niisugune lõpp oli ootuspärane; muide, juba paar aastat varem oleks Nathanael Amsterdami haigemajas peaaegu hinge heitnud; see nõnda-öelda teistkordne surm ei vapustanud enam kedagi. Kuulu järgi olevat Nathanaeli naine Saara (kas see oli üldse tema naine?) surnud enne teda, aga kuidas just, seda oli targem lähemalt mitte uurida. Mis puutus Lazarisse, tolle paari lapsesse, siis Elias Adriansen ei kujutanud ennast ette minemas Judenstraatile, otsima seda orbu ühe süsimustade kilavate silmadega vanaeide juurest, keda tuli patuga pooleks pidada poisi vanaemaks.

Nathanaeli sünd oli väärinud samuti üpris vähe tähelepanu; selline ongi muide asjade harilik käik mõlemal juhul, sest enamik inimesi tuleb siia ilma ja lahkub siit suurema kärata. Esimene neist kahest sündmusest, kui seda sai ülepea sündmuseks nimetada, oli pakkunud huvi üksnes poolele tosinale hollandi latatarale, kes olid end Greenwichis sisse seadnud koos oma meeste, Admiraliteedi esimese lordi heaks töötavate ning keni šillingeid ja penne teenivate puuseppadega. See väike võõramaalaste kogukond, keda nende päritolu tõttu põlati, kuid kellest nende käteosavuse ja kaljukindla protestantluse pärast ometi ka lugu peeti, asustas tervet rodu korralikke majakesi kuivdoki basseini ääres. Nende Greenwichist allavoolu paiknev küla ulatus ühte serva pidi kaldaveeni, nii et mastid kõrgusid lausa katuste kohal ja kuivama riputatud palakaid võis purjedega segi ajada, küla kaugema otsa osmikud kadusid aga veel üsna metsiku maapiirkonna salude ja karjakoplite vahele. Vastsündinu isa oli tüse, punetava näoga toimekas mees, kes turnis alatasa mõne lõpetamata laevakere vastu toetatud redelil. Ema, innukas Piibli lugeja, kasis lapsi ja vaaristas ühepajaroogi, mida tema inglannadest naabrid poleks puudutanudki, nii nagu ta ise poleks tahtnud maitsta nende pooltoorest loomaliha.

Kuna väike Nathanael oli nõrguke ja lonkas pisut ühte jalga, siis ei pandud teda koos vendadega kuivdokis seisvate laevade külgi

kraapima ega naelu prussidesse taguma. Ta jäeti ühe naabruses elava ja tema vastu huvi ilmutanud koolmeistri hoolde.

Perekonnal tuli tema ülalpidamise eest tasuda üsna vähe. Poiss pidi tegema koolmeistri heaks väikesi töid, nagu tindipottide täitmine, sulgede teritamine ja klassitoa põranda pühkimine; ta pidi aitama majaemandal kaevust vett vinnata ja aias rohtu kitkuda. Ajapikku pidi temast saama kas jutlustaja või omakorda külakoolmeister.

Nathanaelile meeldis õpetaja juures elada, ehkki koolipoistele sai seal osaks ohtralt kõrvakiile ja hoope. Varsti pandi talle kohustus õpetada kõige noorematele kaasõpilastele tähestiku veerimist, kuid ta tuli selle ülesandega halvasti toime, sest ei osanud laiskadele õigel hetkel rauast joonlauaga vastu sõrmi kopsata. Temavanuste poiste seas oli ta oma tähelepaneliku ja malbe ilmega siiski heaks eeskujuks. Õhtuti, kui õpilased olid koju läinud, lubas koolmeister tal lugeda, suvel aias, niikaua kui päevavalgust jätkus, talvel köögis koldetule paistel. Koolil olid mõned paksud raamatud, mis õpetaja arvates olid liiga väärtuslikud ja sisult liiga keerulised, et usaldada neid tervele poistekambale, kes oleks need peagi tükkideks rebinud; nii leidis seal üks Cornelius Nepos¹, üksik, paarilise kaotanud Vergiliuse² köide, teine samasugune Titus Liviuselt³, atlas, kus võis näha Inglismaad ja nelja mandrit ühes neid ümbritseva mere ja meres ujuvate delfiinidega, ning tähistaeva kaart, mille kohta lapse peas tärganud küsimustele polnud vanamees alati võimeline vastama. Vähem tõsiste raamatute hulgas oli mitu kellegi Shakespeare'i näidendit, mida oli omal ajal edukalt mängitud, ja raskesti loetavas gooti kirjas trükitud Percevali-romaan⁴. Koolmeister oli ostnud kogu selle kraami poolmuidu naabruses elavalt vikaarile, kes kirjavarast pidas hinnaliseks ainult oma kadunud mehe jutlusi. Nathanael õppis niiviisi rääkima puhast inglise keelt, mida tema enda kodus üksnes pursiti, ja veidi ka ladina keelt, mille peale tal oli annet. Koolmeistrile pakkus lõbu poissi tööle sundida, sest tal oli harva

1 Cornelius Nepos (u 100 – u 32 eKr) – Rooma ajaloolane, kelle teose „Kuulsatest meestest“ säilinud osi kasutati hiljem ladina keele õpikuna. Teavet allpool nimetatud Vana-Rooma autorite kohta ja nende loomingute tõlkenäiteid leidub teoses „Rooma kirjanduse antoloogia“, Varrak, 2009. – *Siin ja edaspidi tõlkija märkused.*

2 Publius Vergilius Maro (70–19 eKr) – tähtsamaid Rooma luuletajaid.

3 Titus Livius (59 eKr – 17 pKr) – viljakas ja kuuluis Rooma ajaloolane.

4 XII sajandi prantsuse truvääri Chrétien de Troyes' lõpetamata romaan „Perceval ehk Graali lugu“.

juhust kasutada omaenda teadmisi, sestpeale, kui ta enam heas Londoni koolis ei õpetanud. Grammatika osas oli ta halastamatu ning Vergiliust skandeerides koputas alati nimetissõrmega vastu lugemispulti.

Kui Nathanael sai viieteistkümnepäevaseks, hakkas ta käima oma vanuse pooliti häbitu, pooliti ujeta heledapäise tüdrukuga, kel olid ilusad silmad. Piiga nimi oli Janet ja ta õppis vaibakuduga juures ametit. Päikesepaistelistel päevadel sõid nad võileiba ja rüüpasid siidrit peale lähedal asuval aasal; hiljem sai neile harjumuseks jalutada metsas, kus Nathanael korjas taimi koolmeistri herbaariumi jaoks. Mõnikord juhtus, et nad armatsesid sõnajalgadest või heintest asemel; Nathanael säästis tüdrukut, nii hästi kui oskas, kuid nende vahel oli juba vaikiv kokkulepe, et kunagi nad abielluvad.

Ükskord tuli Janet kohtamisele väga hirmunult. Keegi pürjel, laeva-varustuse ja meresõidutarvete kaupmees, kellest teati, et ta joob ning jahib noori tüdrukuid, oli juba mõnda aega teinud talle ähvardustega pikitud ettepanekuid. Õhtuti väljas käies saatis Nathanael Janeti pärast alati vaibakuduga majani ja ootas seni, kuni uks oli tema järel kinni langenud. Ühel maikuu pühapäeval tulid nad niiviisi õhtuhämaras käsikäes koju, kui toosama joodik neile tee tõkestas. Küllap ta oli neid jälitanud ja piilunud, sest ta heitis nende armumängude kohta sõnajalavoodil rõvedat ja üksikasjades täpset nalja. Janet põgenes kergejalgsemalt ja kärmemalt kui ehmunud hirv. Mees sööstis talle järele, lõi aga õnneks vaaruma. Ta püsis nii halvasti jalul, et klammerdus Nathanaeli külge ja pani talle käe ümber kaela, kusjuures jäi arusaamatuks, kas see sündis soovist tasakaalu tagasi saada või mingi äkilise ja tobeda õrnushoo ajal. Igatahes nüüd olid tema ettepanekud suunatud koolmeistri kasvandikule. Hirmu ja vastikusega (ta poleks osanud öelda, kumb neist tunnetest teda tugevamini valdas) tõukas Nathanael mehe endast eemale, haaras maast kivi ja virutas talle sellega vastu nägu.

Nähes meest oimetuna maas lamamas, verenire suunurgas, kohkus Nathanael hirmsasti. Kui keegi oli teda eemalt märganud või kui Janet juhtunust räägib, siis annab konstaabel käsu ta kinni võtta ja juba järgmisel hommikul ootab teda võllas.

Ta põgenes omakorda, eemaldudes ebakindlal lonkurisammul, sest ei tohtinud jooksmisega äratada möödujate tähelepanu. Valides

kõige inimtühjemaid kõrvaltänavaid, tehes suure ringi ümber kuivdoki basseini, kus sel hilisel tunnil võis veel passida mõni valvur, jõudis ta mööda jõekallast kaini, mille ääres, nagu ta teadis, valmistusid paar suurt alust koidu ajal merele minema. Ühes neist ei paistnud ainsatki hingelist, laevaluuk keset tekki oli pärani ja selle kohal rippus vintsiköis. Meeskond oli ilmselt läinud viimast korda maale purjutama. Pardal oli üksnes koer, kuid Nathanael ei jätnud kunagi kasutamata võimalust koertega sõprust sobitada. Poiss libistas end mööda vintsiköit trümmi ja puges vaatide vahele peitu.

Hirmust kangestunult kuulatas ta terve öö pardale naasvate mere-meeste samme, allalastava trapi rasket mürtsatust, tuule vihinat ja vee loksumist vastu laevakeret, kõite naginat, lahtipäästetavate purjede plaksatusi. Lõpuks, koidikul, tajus ta, et laev liigub mööda jõge, kuid tema hirm polnud veel kadunud. Võis juhtuda, et nad peavad tuulevaikuse tõttu ranna lähedal ankrusse heitma, või, vastupidi, sunnib torm neid sadamast varju otsima. Olles pärast kaks päeva ja kolm ööd kestnud redutamist nälga suremas, hõikas ta nõrgal häälel mehi, kes laskusid trümmi, labidad käes, et ballasti ühtlasemalt jaotada. Sel hetkel oldi juba Scilly saarestiku vetes. Varsti sai ta teada, et laev on teel Jamaicale.

Meremehed tirisid üleni väriseva poisi tekile. Keegi pani ette ta naljaviluks vette visata. Kuid mestiitsist kokk astus tema eest välja; see noor hulgas võiks parem hoolitseda pardale toimetatud kanade ja sea eest ning teha köögis mustemaid töid. Kapten, kes oma jõhkardi-välimuse juures polnud halb inimene, oli sellega päri. Nii leidis Nathanael mestiitsis endale laeval kaitsja. Kummaline, et ta nõustus jälgustundeta taluma tema intiimsusi, mis olid temas õudust äratanud, kui säärane ettepanek oli tulnud Greenwichi joodikult. Nathanael kiindus sellesse vasekarva nahaga mehesse, kes oli tema vastu hea. Ta ei osanud mõõta naudingut, mida valge nooruki kaitsmine ja hellitamine võis teisele pakkuda.

Jamaical peatuti tükk aega, et lossida Inglismaalt toodud last ja võtta peale väärispuidulaadung, millest pidid lõpuks saama seinapannood ja marketerii Londoni ilusates majades. Mestiits oli sellelt saarelt pärit; ta andis Nathanaelile maitsta kohalikke puuvilju ja viis ta lõbutüdrute juurde, kel oli oma hurtsikutes neil päevil kõvasti tegemist, sest